

КОНТРАБАНДА ЯК ВИКЛИК СУСПІЛЬСТВУ

Дорофєва Лілія Максимівна

*доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Сучасне політичне та економічне становище України, виклики та кризові явища, спровоковані військовою агресією росії, формують у суспільства запит на ефективну протидію загрозам національній безпеці з боку державних інституцій.

На сьогодні однією з найбільших загроз для національної безпеки України в економічній сфері називають контрабанду, а боротьбу з нею – одним із першочергових завдань держави¹.

Поняття контрабанда (італ. *contrabando*, від *contra* «проти» і *bando* «урядовий указ») розглядається як незаконне перевезення (та ін. переміщення) товарів або/та інших предметів через митний кордон (державний кордон); переміщені у такі незаконні способи товари і/або цінності також отримали назву контрабанди. Під незаконним переміщенням в даному контексті розуміється таке переміщення, яке здійснюється без/або з порушенням встановлених процедур (зазвичай таємно), а також переміщення таких товарів і/або цінностей, переміщувати які заборонено або обмежено за законом.

Контрабандою завдається шкода або створюється загроза для: економічної безпеки; суспільної безпеки при незаконному переміщенні наркотиків, психотропних речовин, зброї; національної безпеки України чи безпеки інших країн в разі незаконного вивезення (ввезення) зброї масового ураження, а також матеріалів чи технологій, які використовуються для їх виготовлення; інтересів культури в разі контрабанди культурних цінностей. При цьому фахівці бачать реальну проблему контрабанди не стільки у втратах бюджету, а в спотворенні внутрішнього ринку й конкурентного поля, від чого страждає легальний бізнес, а внаслідок і вся економіка. Орієнтовні негативні наслідки контрабанди в похідних показниках 2019 року оцінені як майже мільйон втрачених робочих місць за рік і зайвий відтік валюти з країни в розмірі 4,6 млрд. доларів².

Підвищення інтересу до окресленого питання сьогодні спостерігається у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації

---

¹ Дудоров О.О.(2021) Про рекриміналізацію товарної контрабанди в контексті євроінтеграційних прагнень України. Вісник ЛДУВС ім.. Е.О.Дідоренка, 2021, вип.. 3(95), 75-94.

² Кукуруза Г. (2019) Митні війни: як контрабанда впливає на легальний бізнес. Відтворено з: <https://mind.ua/openmind/20202129-mitni-vijni-yak-kontrabanda-vplivae-na-legalnij-biznes>.

контрабанди товарів» від 09.12.2023 № 3513-IX (далі – Закон № 3513-IX), яким внесено: зміни до двох статей Кримінального кодексу України (далі – ККУ) – статті 201 «Контрабанда культурних цінностей та зброї» і статті 201-1 «Контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев»; а також доповнено ККУ двома новими статтями: статтею 201-3 «Контрабанда товарів» і статтею 201-4 «Контрабанда підакцизних товарів»³.

Зазначеним Законом № 3513-IX поняття контрабанди розширене шляхом визначення додаткових предметів контрабанди, а також встановлено різну міру кримінальної відповідальності, в залежності від об'єктів, на переміщення яких через кордон спрямовані дії.

Після 12-літньої перерви до практики роботи митних та правоохоронних органів повертається, так звана, товарна контрабанда, за яку довгий час була передбачена виключно адміністративна відповідальність як за порушення митних правил, передбачених статтями 482 і 483 Митного кодексу України, котра полягала у призначенні таких стягнень як штраф та конфіскація, у тому числі безпосередніх предметів правопорушення та предметів з тайниками⁴.

Результатом реалізації тривалих дискусій стало доповнення ККУ статтею 201-3 «Контрабанда товарів» (набирає чинності з 1 липня 2024 року), якою встановлюється кримінальна відповідальність за контрабанду, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів (крім підакцизних товарів та електричної енергії), вчинене у значному (ч. 1) або великому (ч. 2) розмірі.

Окрему увагу при криміналізації протиправних переміщень товарів через кордон приділено підакцизним товарам та доповнено ККУ статтею 201-4 «Контрабанда підакцизних товарів», якою встановлено кримінальну відповідальність за контрабанду, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю підакцизних товарів.

Позитивним фактором формування єдиного підходу до кваліфікації проаналізованих злочинів (статті 201, 201⁻¹, 201⁻³, 201⁻⁴, а також 305 ККУ) є загальне тлумачення, сформоване у примітці до ст. 201 ККУ, що під переміщенням через митний кордон України предметів контрабанди поза митним контролем слід розуміти умисне переміщення предметів контрабанди поза місцем розташування митного органу або поза робочим часом, установленим для нього, і без виконання митних формальностей або переміщення предметів контрабанди з незаконним звільненням від митного контролю. А під переміщенням через митний кордон України предметів контрабанди з приховуванням від митного контролю слід розуміти умисне переміщення предметів контрабанди з використанням спеціально виготовлених схованок (тайників) та інших засобів чи способів, що

---

³ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів: Закон України від 09.12.2023 № 3513-IX.

⁴ Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI.

утруднюють їх виявлення, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням до митного органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи документів, одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять завідомо неправдиві відомості, що підлягають обов'язковому декларуванню відповідно до законодавства з питань митної справи, та якщо зазначені документи та відомості необхідні для визначення розміру належних до сплати митних платежів та/або для підтвердження дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України.

Криміналізацію контрабанди, на нашу думку, слід розглядати не лише як джерело негайної економічної вигоди для держави, до прикладу, у вигляді збільшення розміру сплачених митних платежів, або реалізації конфіскованих товарів. Хоча фіскальна складова і залишається однією з базових у функціоналі митних органів, сьогодні набагато важливішими є злагоджені кроки всіх державних інституцій у напрямку європейської інтеграції нашої країни. Одним із найважливіших елементів євроінтеграційних процесів, до яких Україна активно долучилась ще наприкінці минулого століття⁵, є ефективна та стійка законодавча база, що відповідає міжнародним вимогам та стандартам. Ратифіковані Україною міжнародні договори стають нормами національного права, а обраний курс на євроінтеграцію зобов'язує адаптувати решту вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів.

Цілком логічно, що оскільки контрабанда – це історична проблема України в силу її геополітичного положення в якості хаба світових торгових маршрутів, а масштабна контрабанда криміналізована у всіх країнах Євросоюзу (та й практично у всіх розвинених країнах світу)⁶, втілені новації є цілком обґрунтованими та своєчасними.

Заслугує на увагу і розширення кола правоохоронних органів, які відтепер розслідують протиправні діяння, пов'язані із незаконним переміщенням товарів та предметів через кордон. Законом № 3513-IX внесені зміни до статті 216 Кримінального процесуального кодексу України, яка визначає підслідність органів досудового розслідування. Слідчі органів безпеки продовжують здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень передбачених статтею 201 ККУ, а слідчі органів Національної поліції – статтею 201-2 ККУ, розслідування злочинів передбачених статтями 201-1, 201-3, 201-4 ККУ здійснюють детективи Бюро економічної безпеки України, в залежності від суб'єкта такі злочини можуть

---

⁵ Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000. *Офіційний вісник України*. 2000. № 39. Ст. 1648.

Про стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки: Указ Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 18. Ст. 1278.

⁶ Вітяніс Алішаускас. Як криміналізувати контрабанду, не ущемлюючи інтересів бізнесу. Відтворено з: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/yak-krumilazuvatu-kontrabandu-ne-uzhchemlyauchii-interesiv-biznesu/?lang=uk>.

розслідувати також слідчі органів Державного бюро розслідувані та детективи Національного антикорупційного бюро.

Тобто, повноваження щодо протидії контрабанді є практично у всіх правоохоронних органів, крім митних, які єдині, хто може виявити факти приховування від митного контролю або переміщення поза митним контролем.

Ми неодноразово наголошували на необхідності розширення повноважень вітчизняних митних органів, у тому числі щодо надання їм права на здійснення оперативно-розшукових заходів. Тому цілком підтримуємо позицію міжнародного експерта з питань митних реформ, що боротьба з контрабандою – це не внесення нової статті в КК, а цілий комплекс заходів, та бачення, що Держмитслужба України повинна отримати право кримінального переслідування і ОРД, як і в більшості країн ЄС, як можливість реально і ефективно боротись з контрабандою⁷.

В умовах євроінтеграційних процесів міжнародне співробітництво з питань протидії митним правопорушенням набуває все більшого значення в діяльності митних органів України, які нарешті мають стати повноправними партнерами для митних адміністрацій зарубіжних країн та Всесвітньої митної організації.

На наше переконання, одним із важливих факторів підвищення ролі вітчизняних митних органів у такому співробітництві має стати реальне посилення їх правоохоронної функції, створення організаційних та оперативних можливостей для ефективного запобігання, виявлення та викриття протиправної поведінки, спрямованої на протидію контрабанді.

---

⁷ Вітяніс Алішаускас. Як криміналізувати контрабанду, не ущемлюючи інтересів бізнесу. Відтворено з: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/yak-krumilazuvatu-kontrabandu-ne-uzhemlyauchii-interesiv-biznecu/?lang=uk>.